

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2007
FORFATTER:	Mette Stubbe Brødsgaard
TITEL:	"Nevelhuset", et tidligt elementbyggeri i Vester Nebel.
KORT RESUME:	A. E. Meyers husbygningskompagni der eksisterede fra 1930erne til o. 1950

“NEVELHUSET”, ET TIDLIGT ELEMENTHUSBYGGERI I VESTER NEBEL

AF METTE STUBBE BRØDSGAARD

Den 24. marts 1907 stod der et bryllup i Marmorkirken i København. Det var den unge malermester Anton Engelhardt Meyer fra Ågård og Maren Fink fra Viuf, der gav hinanden deres ja. Anton var i København for at studere tegning, og parret boede i København de første par år, inden de flyttede til Vester Nebel i 1909, hvor han slog sig ned som malermester i det store hus på Koldingvej 22, som han vistnok selv havde ladet bygge.

I ægteskabet kom der to døtre, Gerda og Ella, som begge kom til at hjælpe deres far i malerforretningen. Gerda blev gift med landmand Peter Ravn og flyttede ud på en gård uden for Vester Nebel. Ella blev gift med Peter Jensen (Maler-Peter), og de overtog malerværkstedet efter Anton Meyers død.

Anton Meyer var en initiativrig mand og en habil kunstmaler. Han opfandt også et system af elementbyggeri, og i 1920 grundlagde han sit firma, som han kaldte A.E.M. Pladesystem.

Det startede med byggeri af have- og sommerhuse. Vi har ikke nogen oplysninger om, hvor godt eller skidt salget gik, men et af havehusene stod i haven til Koldingvej 25 hos sognerådsformand K. A. Nielsen. Han brugte huset som kontor, så det var faktisk i en periode byens ”rådhus”. Under krigen udleveredes rationeringsmærkerne derfra. Se-

nere blev huset flyttet ned i haven til nuværende Alleen 3, hvor det stadig står.

I 1930'erne udvidedes firmaet til at kunne

Anton Engelhardt Meyer (1881-1946) gift 1907 med Maren Fink fra Viuf, der døde allerede 1911.

bygge rigtige beboelseshuse. Anton Meyer fik tilknyttet nogle lokale håndværkere, bl.a. brødrene Svend og Albert Jensen og Karl Kristian Jensen, og så kom der rigtig gang i byggeriet. I starten rejste de pladerne, inden de blev pudset, men systemet blev videreudviklet, så de kunne færdiggøre hele huset hjemme på værkstedet og så samle og rejse det på byggepladsen, hvor bygherren i forvejen havde gravet og støbt sokkel og evt. kælder samt opmuret skorstenen.

Selve elementerne (pladerne) blev lavet på følgende måde: På et underlag var fastgjort en ramme i elementets størrelse (100 x 220 cm). Inden i rammen blev der lagt lægter på højkant rundt, så de dannede rammen i elementet, og på tværs og på langs indeni tilsvarende lægter, så der blev et underlag til at påsømme et lag "sildekassebrædder", ca. 1 cm tykke. De blev kaldt sildekassebrædder, fordi de en overgang blev leveret af Thorsted Savværk, som også leverede fiskekasser. Oven over brædderne kom et lag sort isoleringspap og derover et lag galvaniseret trådvæv, såkaldt kyllingetråd. Til slut et solidt lag cement. Når det var tørt, blev de stænkpudset med gulfarvet cement og sat i nogle stativer for at blive rigtig tørre. Nederst i rammen sad to franske skruer, som brugtes til at finindstille elementet, hvis sokkelen ikke var helt jævn. Denne skulle jo laves af bygherren og var ikke altid helt i vater. I siderne var fræsset en not, hvori sattes en fjer(liste) til "sammenføjning" med naboelementet. Efter opsætningen afsluttedes med en udvendig liste til at skjule samlingerne.

Arbejdsgangen var sådan, at man først fremstillede alle pladerne til det aktuelle hus

Alleen 3 før og nu. Anton Meyer byggede huset som aftægtshus til Johanne Ravn, hvis søn var gift med hans datter Gerda. Her boede hun fra 1939 til 1945. I haven står et havehus, som også er et Meyerhus.

Forside til brochure for A.E.M. Pladesystem, ca. 1950.

inkl. specialpladerne med vinduesåbninger og gavlstykker, inden man smurte cementen på. Elementerne var ikke tungere, end at to mænd kunne håndtere dem. Det var et meget simpelt og billigt byggeri, der hverken krævede dyre maskiner eller løftegrej. Alt blev købt og fremstillet lokalt. Anton Meyer lavede selv tegningerne. Tømmeret blev leveret fra Viggo Pedersens tømmerværksted på Koldingvej 42. Snedkerarbejdet – døre og vinduer – kom fra Henrik Sørensens snedkeri på Koldingvej 26. Malerarbejdet stod Anton Meyers datter Ella og svigersøn Peter Jensen, kaldet Maler-Peter, for. De var ble-

vet gift i 1935 og flyttede ind i det store hus, hvor de boede sammen med Anton, der var blevet enkemand allerede i 1911.

Vognmand Rasmus Holm, Koldingvej 18, sørgede for transporten. Øvrige byggematerialer blev købt i Brugsen, som leverede cement, isoleringspap, trådvæv, søm, franske skruer og okker. Det var alt sammen standardvarer.

Det første hus, Anton Meyer byggede i Vester Nebel, var en garage til sig selv. Derefter byggede han og Karl Kristian et lille hus på 40 m², nuværende Alleen 1. Dette hus blev rejst, før det blev pudset. Da Karl Kristian i høj grad var medbygger, kunne prisen holdes nede på 2500 kr. inkl. grund. Her flyttede Karl Kristian så ind med kone og børn i 1938.

Herefter fandt man på at stænkpudse, før huset blev rejst, så pladerne nu kunne færdiggøres hjemme på værkstedet. Fragtmanden kørte dem ud på byggepladsen, mens folkene cyklede derud for at rejse huset. Et hus var klar til levering 2-3 uger efter ordreafgivelsen. Det tog kun 1 dag at rejse det.

Det næste hus blev bygget som aftægtshus til Johanne Ravn, hvis søn var gift med Meyers datter Gerda. Dette hus var det første, som var færdiggjort på værkstedet inden opsætningen. Så byggede Anton Meyer nyt værksted på den anden side af vejen, hvor også det nuværende Alleen 3 blev opført. Dette hus skulle fungere som udstillingshus, og var derfor lavet, så det kunne skilles ad og flyttes hen på en eventuel byggeudstilling. Dette skete dog aldrig. Anton Meyer brugte huset som kontor og muligvis frokoststue. Det slutter jeg af, at huset i folkemunde blev kaldt Thehuset.

Under krigen blev huset beslaglagt af tyskerne, som brugte det til bolig for den øverstkommanderende i Vester Nebel. Huset står stadig, som da det blev rejst. Det viser jo lidt om kvaliteten af byggeriet.

Der var efterhånden ca. 10 mand ansat i firmaet, og husene blev solgt viden om. Vi har fundet tegninger til 26 forskellige modeller. 9 forskellige have- og sommerhuse på 6-40m² og 17 forskellige beboelseshuse på fra 40 m² til 90 m². De 6 største stammer dog fra tiden efter 2. Verdenskrig. Husene fik betegnelse efter størrelse. Nr. 40 var på 40 m². Der var ikke stor forskel på størrelserne. Der findes både nr. 60 og nr. 60½.

Under krigen blev det efterhånden vanskeligt at skaffe materialer, f.eks. måtte man en overgang bruge søm, der var stanset ud af en plade. Det krævede en sikker hånd at slå dem i, uden at de blev bøjet. Også transporten blev besværlig, men en af de ansatte, Viggo Johnsen, havde en lastbil, der gik på gengas (brænde), så han trådte til.

Karl Kristian Jensens søn Verner begyndte i firmaet, da han var konfirmeret, og han kan fortælle om, hvordan det var at komme ud på byggepladserne dengang. "Det var jo ikke alle, der syntes lige godt om disse små huse, som ofte blev omtalt som sildekassehuse. Et andet navn var "Nevelhuse". Håndværkerne i byen så noget ned på dem, men de var jo også en konkurrent til det traditionelle byggeri. En gang, da vi havde rejst et hus i Jordrup og havde fået kransen hejst op, sagde en af de folk, der stod og fulgte arbejdet, noget betænkeligt: "Kan det dog virkelig tåle at stå ude i regnvejr"? Hvertil far svarede: "Ja, du tror da for fanden ikke, at vi tager dem ind om natten"? Det var ofte en lang

dag, når vi først skulle cykle til f.eks. Bække og så cykle hjem igen efter at have rejst et hus.

Niels Kristensen fortæller om dengang, hans forældre købte et "Nevelhus":

"I 1941, da jeg var 12 år gammel, fik vi vort nye hus. Min far havde nogle år før købt en grund på Møllevej i Bække på samme vej, hvor vi boede til leje på en lille ejendom, hvor ejeren også boede og skulle spise med hver dag. Vi dyrkede alle slags grøntsager til eget forbrug på grunden, indtil far havde fået sparet sammen til huset. Han gravede selv grunden ud og støbte sokkelen, inden huset ankom. Jeg måtte blive hjemme fra skolen den dag, da far ikke havde råd til at tage fri fra arbejde. Både han og mor arbejdede ved tørvegravningen i Bække mose. Det tog kun en dag at få huset samlet og rejst. Prisen var 4.300 kr. for selve råhuset. Dem betalte far kontant. Bagefter kom så indvendig beklædning af væggene med cellotexplader samt alle installationerne – køkken, wc, varme, el og vand. Da huset var rejst og betalt, kunne der optages lån i det til færdiggørelsen (ca. 7.500 kr.).

Da vi flyttede ind, kørte jeg alle de mindre genstande i min trækvogn. Mor gik på "faldende fode", men var stadig med i mosen hver dag. Min lillebror blev født lige efter, at vi var flyttet ind. I begyndelsen af 1960'erne fik vi lavet en tilbygning og muret op omkring hele huset med røde sten. Min lillebror bor stadig i huset".

Under krigen gik byggeriet efterhånden helt i stå, men i 1946 byggedes det 3. Anton Meyer-hus i Vester Nebel, nemlig Franz og Klara Høhnes hus, nuværende Idyllen 1. Inden dette byggeri var færdigt, døde Anton

Alleen 2. Anton Meyers tredje hus var et udstillingshus, som var flytbart.

Alleen 2, som det ser ud i dag.

Meyer, og brødrene Albert og Svend Jensen forsøgte vistnok sammen med Karl Kristian Jensen at føre firmaet videre. De færdiggjorde Høhnes hus, men overtagelsen af firmaet lykkedes ikke rigtigt. Hans Andersen, bestyreren på Fattiggården, mageskiftede med Svend og Albert, så de flyttede ind på Fattiggården, mens Hans Andersen og hans kone sammen med svigersønnen Agner og datteren Inger flyttede ind i huset ved værkstedet. Agner Andersen og Inger ville nemlig gerne videreføre firmaet. Agner var uddannet tømrer, men var på grund af arbejdsløshed blevet skomagerværksted i Ågård.

Inger Andersen fortæller: "Da vi overtog firmaet i 1947, var der to værksteder uden maskiner. Snedkerarbejdet blev udført hos Henrik Sørensen, der havde snedkerværksted på Koldingvej 26, og husene blev samlet og malet her. Efter 2-3 år købte Agner nogle brugte maskiner, og vi fik en stor dieselmotor opstillet. Det blev min opgave at lave de "fidibusser", som skulle bruges for at starte

dieselmotoren. De blev lavet af træpapir, som blev dyppet i salpeter. De skulle tændes og stikkes ind, og så drejede en af mændene på håndsvinget, indtil motoren kørte. Det var en dejlig lyd, når den var i gang, og det kunne høres videnom. Maskinerne var en høvl, en båndsav, en boremaskine, forskellige save, båndpudser m.m. Vi kunne nu selv save træet op og gøre det klar. Der var spænding og travlhed, når det hele var færdigt, skulle pakkes og sendes med vognmanden. Man måtte jo ikke glemme nogle dele. Byggherren sørgede selv for, at grunden blev udgravet og støbt, så det tog ikke lang tid at få huset rejst.

Der var mange folk en overgang, jeg husker ikke, hvor mange år, de lavede huse, inden vi gik over til almindeligt tømrer- og snedkerarbejde samt savværk, men det blev til adskillige huse. Der er 3 i Vester Nebel bygget efter 1947. Vi byggede også Egtved Biograf. Da det var meget små huse, er de fleste nu ombygget, så det er ikke nemt at kende dem. Der er kendskab til huse fra Pad-

borg i syd til Rimmerhus og Troldhede i nord.

Jeg kan ikke huske, hvor lang tid det tog at færdiggøre et hus, men jeg synes ikke, der gik lang tid fra de begyndte, til de kørte af sted med elementerne, spærene og alt det, de skulle bruge på byggepladsen. Det var altid Carl Buhl, der kørte for os.

Agner lavede selv tegningerne efter ønske, og så blev de lustrykt (mangfoldiggjort). Det foregik ved hjælp af en stor kasse, som indeholdt en væske, som skulle fordampe op igennem papiret. Kassen blev lagt ud i solen eller stillet under en lampe. Tegningen på pergament blev lagt over, og sollyset bevirkede så, at papiret blev blå de steder, hvor der ikke var streger. Derfor stod tegningen klart med hvid skrift på blå baggrund. Det er utroligt, så fint de har holdt sig i de forløbne 50 år.

Anders Justesen kom til Vester Nebel i 1947, så det blev ham, der gennem Brugsen leverede mange af materialerne. Der blev sidst i 1940'erne lavet en lille reklamefilm, der viste fremstillingen af elementerne. Den blev vist, når den omrejsende biograf besøgte småbyerne. Jeg kan ikke huske, hvornår vi stoppede husfabrikationen, men vi blev vel udkonkurreret af betontypehusene, som kom sidst i 50'erne".

Husene blev fortrinsvis solgt via mund til mund metoden. Det har vist sig, at de fleste steder ligger der 3-4 huse nær hinanden, så man har ladet sig inspirere af naboen. Anton Meyer lod nogle brochurer fremstille. Husene kom temmelig langt omkring. Vi har kendskab til følgende lokaliteter: Vester Nebel, Ågård, Bække, Vorbasse, Thorsted, Fitting, Hampen, Troldhede, Brejning, Aller,

Tvingstrup, Sdr. Omme, Filskov, Rimmerhus, Kibæk, Skarrild, Assing og Padborg.

Vi ved, at der i 1948 blev indhentet tilbud fra hr. Leth Sørensen i Bramdrupdam på et hus på Koldingvej 44, som skulle indeholde beboelse og damefrisørsalon. Det blev dog ikke til noget, da han valgte et hus af støbte betonelementer, som dermed blev det første hus i Vester Nebel opført i dette nye materiale, Og det var vel det, der udkonkurrerede Danmarks, ja muligvis verdens første elementbyggeri!